

O HŘEBENECH

Severovýchodní část Brdské vrchoviny tvoří Hřebeny, jejichž velmi častým přídomek bývá označení brdské. V minulosti byl právě tento region považován za ony „pravé Brdy“, což dokazují i některé dodnes zachované pomístní názvy vesnic či měst. Nejznámější z nich je zřejmě Mníšek pod Brdy, který svůj přívlastek ve jménu sice oficiálně získal až v roce 1960, ale tradičně byl používán již v minulosti. Z menších vesnic je známá obec Podbrdy, o níž pochází první písemná zmínka z roku 1788.

Ve smyslu geomorfologickém začínají hranice Hřebenů nedaleko pražské Točné, kde se nachází přírodní park Modřanská rokle – Cholupice. Ten do sebe zahrnuje hned několik maloplošně chráněných území. Hřebeny se od tohoto pomyslného počátku táhnou jihozápadním směrem k vlastním Brdům. Území má délku necelých čtyřicet kilometrů a spadá z valné většiny pod přírodní park Hřebeny, který byl založen v roce 2009. Zjednodušeně řečeno, hranice mezi oblastí Brd a Hřebenů je tvořena v podstatě horním tokem Chumavy (nad Zátorem), dále pokračuje sedlem mezi Kuchyňkou (636 m n. m.) a Studeným vrchem (660 m n. m.), které vede nedaleko Čtyřmezí, poté nás hranice povede částečně kolem Trnovského potoka, přes mokřiny pod Velkým Ždírcem (461 m n. m.), až na okraj města Dobříše. Závěrem si připomeňme, že Hřebeny se ještě dělí na dva geomorfologické okrsky, kterými jsou Studenská a Kopaninská vrchovina. Nejvyšším vrcholem Hřebenů je Studený vrch s výškou 661 metru nad mořem.

O POČÁTKU A ZÁVISTI

Málokoho napadne, že brdské Hřebeny začínají již za řekou Vltavou, respektive na jejím pravém břehu, nedaleko Zbraslavi, která bývá mnohdy zmiňována jako onen „pravý“ a „historický“ počátek brdských Hřebenů. Pokud bychom se zeptali AI neboli umělé inteligence, zjistíme, že s tím má také problémy a že by nás dovedla do lesů nedaleko Cukráku. Jenže část Hřebenů ležící za Vltavou má také své kouzlo a nemělo by se na ni zapomínat. V roce 2021 byla vystavěna na akropoli největšího keltského oppida v Čechách rozhledna podle návrhu architekta Martina Rajniše. Kruhový výhled nabízí vskutku impozantní panorámata. Zhlédnout tak můžete soutok Vltavy s Berounekou, zámek Zbraslav či nedaleký kamenolom. Mezi další dominanty patří Cukrák, ale také části Prahy, mezi nimiž zahlédnete žižkovskou

televizní věž nebo Hradčany. Na vzdáleném obzoru jsou patrné vrcholky Českého středohoří a při dobré viditelnosti se v dálce zaleskne i televizní vysílač na Ještědu. V neposlední řadě nesmíme zapomínat na lesy brdských Hřebenů, které se stanou počátkem naší výpravy po Brdské vrchovině.

Okolí naší startovní pozice je však neméně zajímavé; některé informace jsme zmínili již v kapitole o fenoménu brdských hradišť, ale stojí za to připomenout, že největší keltské oppidum „Závist“ se rozkládalo po obou stranách Břežanského údolí a jeho pozůstatky jsou od roku 1989 chráněny jako národní kulturní památka. Přesto se v poslední době o „Závist“ tak trochu bojuje, respektive probíhá diskuze o záchranu této významné archeologické památky, spojená také s její prezentací. Jak celá záležitost dopadne, ukáže čas a ten mezitím můžeme věnovat cestě na brdské Hřebyny.

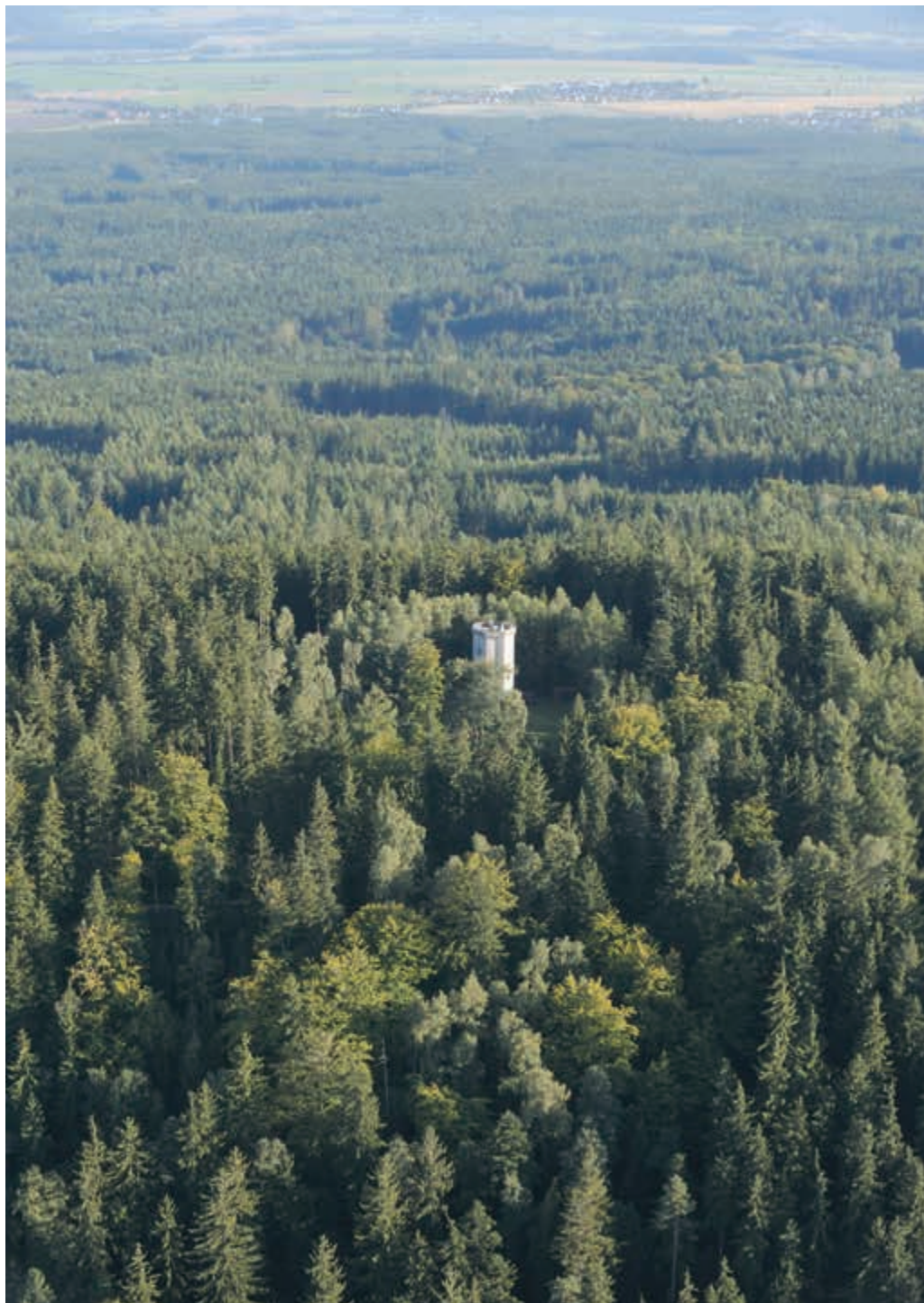

TAJEMNÁ ZBRASLAV A AULA REGIA

Naše vycházka začne v poměrně malé nadmořské výšce, něco málo pod 200 m. Zde leží zhruba nejnižší část Zbraslavi, jejíž minulost je velmi bohatá a je spojena se zmíněnými Kelty či s rodem Přemyslovců. První písemnou zmínku o ní najdeme již v roce 1115, kdy byla Zbraslav majetkem kláštera v Kladruzech. O tom, kdo byl jejím skutečným zakladatelem, se vede hned několik hypotéz, které se ztrácejí v mlžném oparu dávné minulosti, kdy svět byl ještě plný bájí a pověstí. V nich se objevuje i to, že Zbraslavův dvorec založil syn sv. Václava jménem Zbraslaus. Další hypotéza nás dovádí k nepřátelům Přemyslovců, kterými byli Slavníkovci. Zbraslav tak mohl založit syn prvního historicky doloženého knížete Slavníka, jenž nesl jméno Probošlav. Pokud nahlédneme ještě dále, až do mytických časů české státnosti, dozvíme se, že dvorec založil vladyka Zbraslav, potomek rodu bájného a mocného Bivoje. Ale to se již nacházíme na nejisté půdě fantazie, z níž se vrátíme zpět k historickým pramenům.

Prokazatelná první písemná zmínka nás posouvá do první čtvrtiny dvanáctého století, kdy u řeky Vltavy stojí malá rybářská vesnička. Ta se měla velmi brzy proměnit v zázemí pro klášter. Jenže než se tomu tak stalo, byla v roce 1268 Zbraslav směněna s Přemyslem Otakarem II. V této době zřejmě došlo také ke zbudování loveckého dvorce a dalších objektů, sloužících jako zázemí prosperující osady. Jenže situace se mění v roce 1292, kdy syn Přemysla Otakara II. Václav II. realizuje svůj původní slib. Ten byl dán opatům a církevním hodnostářům po potlačení rodu Vítkovců a popravě Závíše z Falkenštejna před Hlubokou. Kronikáři uvádějí slova zmíněného panovníka: *„Náš dvůr na Zbraslavi, který jsme si dosud před jinými našimi statky vybírali pro zvláštní potěšení, od nynějška vám trvalým právem věnujeme a darujeme k založení kláštera Bohu a blahoslavené Panně.“* Místo je tak darováno cisterciákům ze sedlečského

↑ *Lesy brdských Hřebenů*

↑ Pohled na Prahu od Karlova stánku

kláštera, a jak je psáno dále, „místo, jež dosud ‚Zbraslav‘ slulo, přezval král ‚Dvorem Královým‘ neboli ‚Síní královskou‘ – ‚Aula Regia‘“.

OSUDOVÉ OKAMŽIKY ZBRASLAVSKÉHO ZÁMKU

Nejvýznamnější zbraslavské památky najdeme v areálu bývalého kláštera, jehož historie byla poměrně bouřlivá. Mniši cisterciáckého řádu plně podporovali své přemyslovské donátory. Toto pouto bylo zpečetěno i zřízením pohřebiště, které ale bylo zničeno společně s chrámem v roce 1420 při drancování husitů v čele s radikálním knězem Václavem Korandou. Následující staletí se také k místu nezachovala příliš přívětivě a obnova probíhala velmi pomalu. Jenže počátek sedmnáctého století zhatil i tyto snahy. V letech 1612–1613 byl klášterní areál opět vydrancován. Poté přešla větší část klášterního majetku do vlastnictví Jindřicha Matyáše Thurna.

Skutečnou zkázu pak znamenala třicetiletá válka. Největší pohromu způsobil švédský vojevůdce Johan Gustafsson Banér, který nechal 24. října 1639 Zbraslav na několika místech zapálit. O šest let později dílo zkázy dokončila císařská armáda. Areál byl tak poškozen, že i původní gotický kostel sv. Jakuba Staršího musel být zcela radikálně přestavěn. Od roku 1705 je doloženo, že ve Zbraslavi působil architekt Jan Blažej Santini-Aichel, podle jehož

projektu došlo k další etapě výstavby kláštera. Pokud budete chtít navštívit kostel v současnosti, určitě vás přiláká, že jeho nenápadný vzhled ukrývá opravdové poklady. Interiér je zajímavý nejen svou výzdobou, jejíž součástí je obraz Nanebevzetí Panny Marie od Giovanniho Battisty Piazzetty či kopie slavné Zbraslavské madony, ale především tím, že jsou zde uloženy ostatky posledních Přemyslovců, které v minulém století antropologicky zkoumal profesor Emanuel Vlček.

↑ Zbraslavský zámek